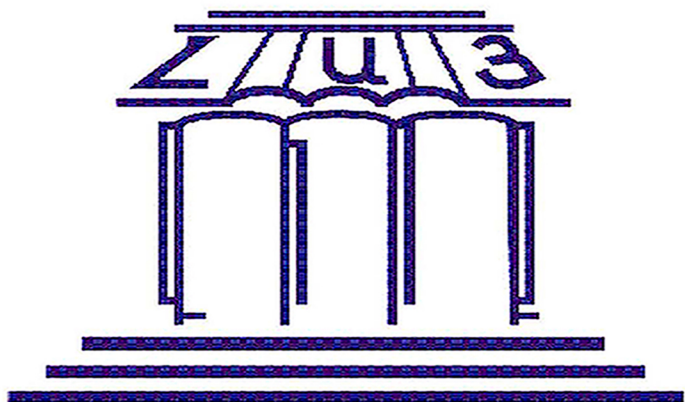

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

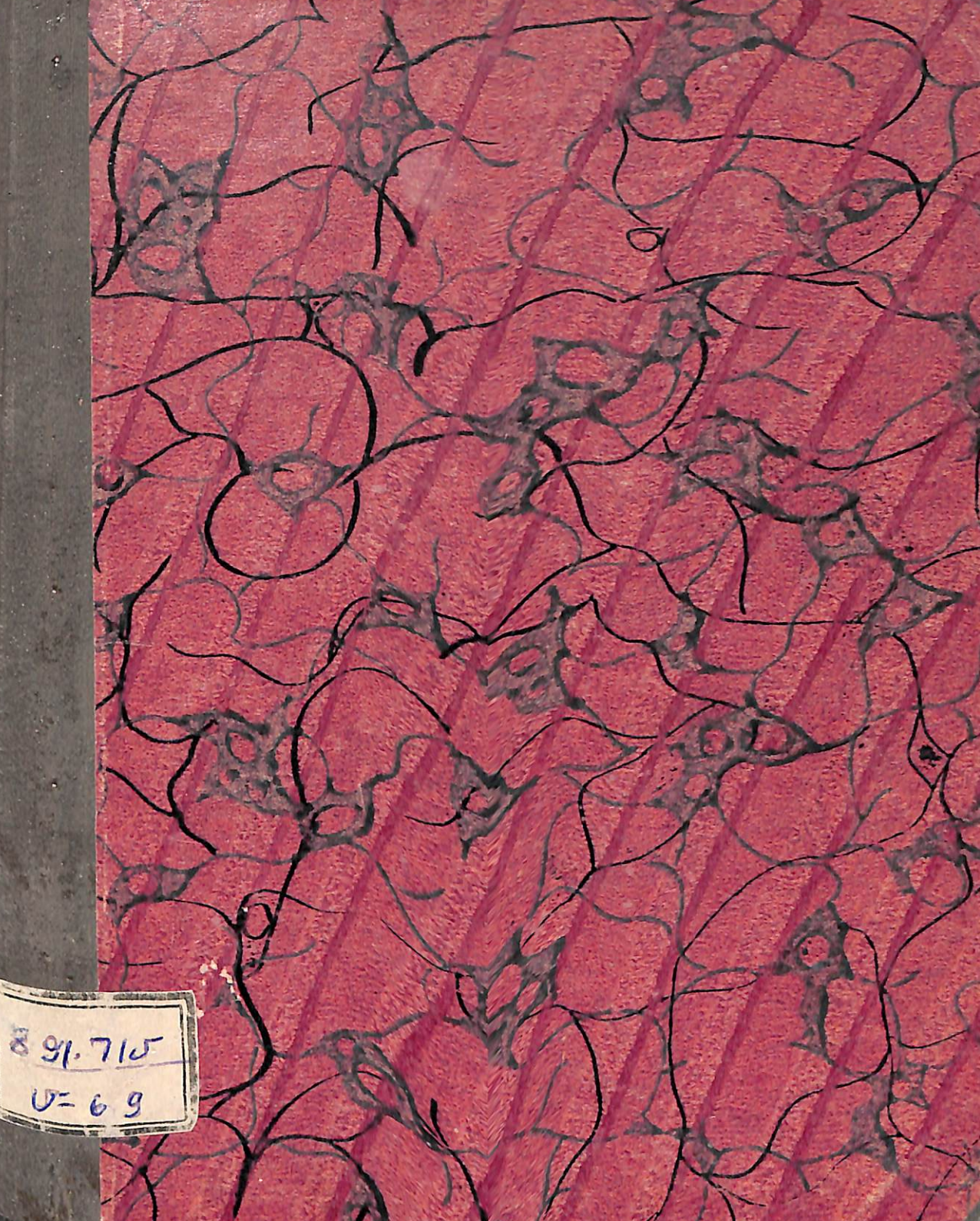
Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

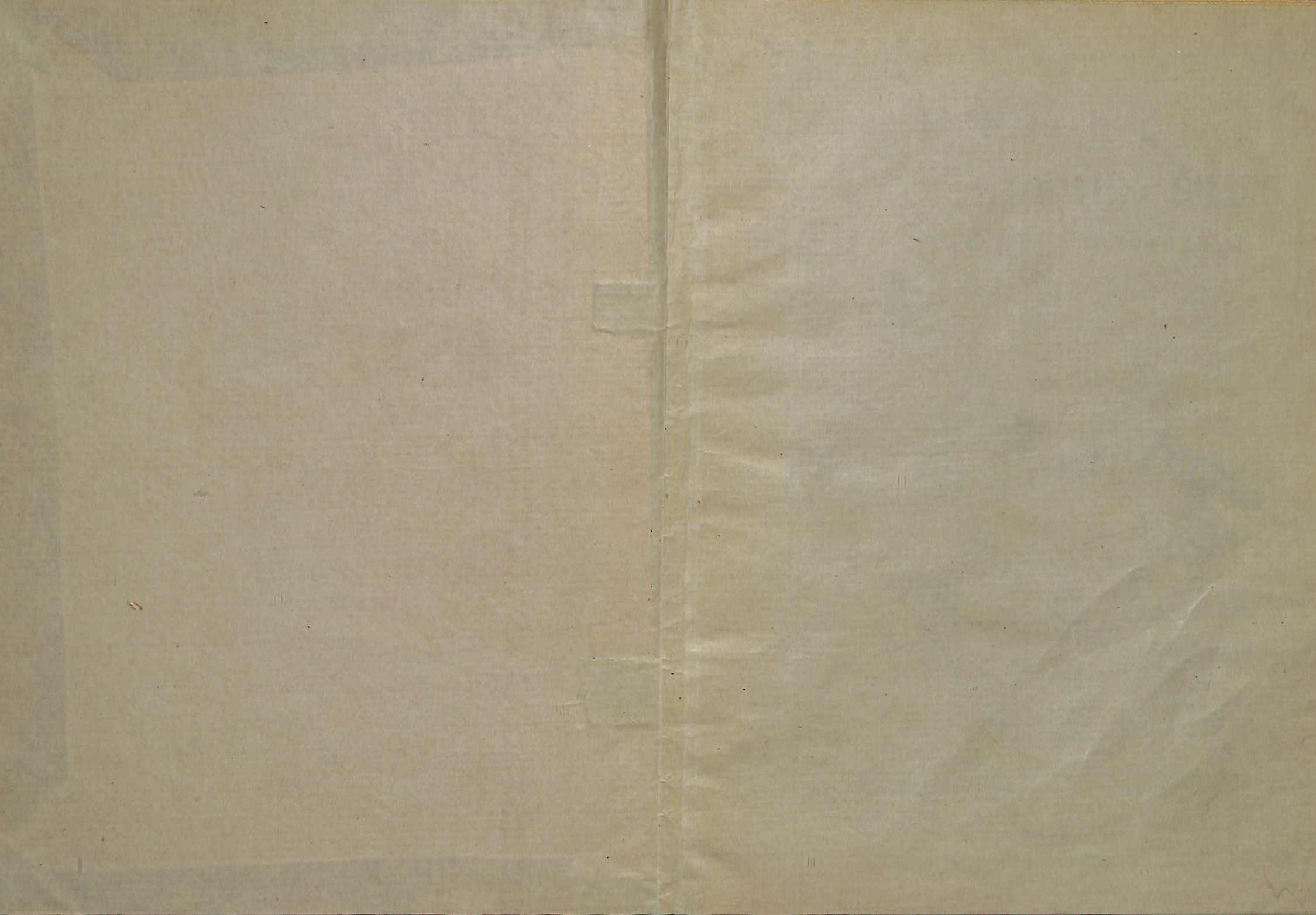
Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

891.715

U-69

Մ Ի Խ Ե Լ

ԱՆՎԱԽ ՏՂԱՆ

ՊԱՏՄՎԱԾՔՆԵՐ

Թաւրգ. Մ Ե Ր Ի Կ Ի

Հրատարակ. Հ.Լ.Կ.ՅԵ.Ս. Կենսկոմիճ Կից պիոներներ Կենսոն. բյուրոյի
Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն
1925 թ.

• 0202 - 3

Co

... 63

Aprm.
1-13-5069a

891.715
5-69

-6 NOV 2011

Մ Ի Խ Ե Լ Ը

ՊԱՏՄՎԱԾԲ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿՈՍՈՒՆԻՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ
ԽՄԲԱԿՆԵՐԻ ԿՅԱՆՔԻՑ

ИИВ. № 18535

Մ Ի Խ Ե Լ Ը

I

Մութ ու ցուրտ է փողոցում: Մութ ու սառն է փոքրիկ Միխելի սիրտը: Դանդաղ սահում է ժամանակը ու կարծես չկա վոչ մի պայծառ ուր: Միևնույն սե մաքերը կռծում են Միխելի սիրտը, միևնույն հացի խնդիրը ցցված է նրա առաջ ամեն ուր: Սակայն Միխելը չի վհաժվում, նա ունի և հանգստի, բերախաղձյան ժամեր, յերբ մոռացվում են բոլոր հոգսերը — այդ իրենց կոլլեկտիվի պարապմունքներն են: Այնտեղ կոլլեկտիվում պատմում են, վոր մենակ իրանք չեն տանջվողը, վոր կան իրենցից ավելի ծանր պայմաններում ապրող պատանիներ և վոր միմիայն բանվորների, բանվոր յերիտասարդ ու պատանիների կովով կարելի կլինի հասնել մի նոր կյանքի, յերբ ամենքը հավասար կ'լինեն, ամենքը կունենան կերակուր, տաք հագուստ, վոտնամաններ...

Սակայն անցնում են յերջանկության, հույսի ժամերը և անուղոր կյանքը ցույց է տալիս Միխելին իր գարշելի դեմքը, վորին հոգս են անվանում... Նորից նույն աղքատիկ խցիկը, նույն հիվանդ, անգործ հայրը, իր սիրելի աթոռի վրա նստած...

Ո՛ր... հայրը չգիտե թե ինչ է կատարվում աղայի սրտում, յերբ նա արցունքը կուլ տալով, ուրախ գեմքով, միխիթարում է նրան: Միխելը մտածում է, վոր հարկավոր չե ընկճվել, քանի վոր 14 տարեկան է և աշխտում է զործարանում, կերակրում իրեն ու հորը: Ծիշտ է, շատ քիչ է ստանում, հազիվ բավականացնում է միայն հացի. բայց վոչինչ հետո լավ կլինի: Միխելը հիշում է, թե ինչ են ասել իրեն կոլլեկտիվում՝ կը հաղթի միայն նա ով չի վհաժվում, ով միշտ պատրաստ կանգնած է բոլոր պատահաբների առաջ: Այո, Միխելը պատրաստ է կովելու կյանքի դեմ, հաստափոր ու հարուստ մուշ-

39769-63

տակաժորները դեռ, վորոնց յերեխաները նման չեն Միխելին: Նրանք ապրում են և սովորում չքնադ պալատներում, ման են դալիս փայլուն ու չքեղ ավտոմոբիլներով: Դրանցից մեկը իր ավտոմոբիլի տակով արավ, սպանեց Միխելի ընկերոջը, 10 տարեկան Նիկոլին: Նա յերբեք չի մոռանա Նիկոլի վերջին խզուկ անսովորական հայայքը... յերբ ժամանակը գա ինքը այդ նրանց կհիշեցնի . . .

II

Կողեկալիվում գրույց կար: Յերեք տասնյակ պատանիներ ուշադրությամբ լսում էին պատմողին: Ինչպես չլսեին, յերբ պատմում էին Ռուսաստանի իրենց ընկերները կյանքից: Յերեքսաներին Ռուսաստանը հեքիսթային աշխարհ էր թվում, ուր ազատ ապրում ու աշխատում էին բանվորն ու գյուղացին և յերեքսաները կարող են ազատ հավաքվել սիրուն աներում: Ախ, յեթե նույնն էլ Գերմանիայում լիներ...

Բայց գրույցը փչեց նրանց յերագները... Պարզվեց, վոր Ռուսաստանում սով է, մեռնում են ամբողջ գյուղերով, շուտափույթ ողնուխյուն և պետք: Յերեքսաների գեմքերը վախից սրվեցին, կարծես այդ իրենց սիրելիներին էր վերաբերվում: Պետք է, վորքան կարելի է շուտ ոգնել: Բայց ինչպես, ինչով... մարդ էր պետք, վոր բաժաներ ու փակցներ կոշերը, նրանք այդ կարող են անել և պատանիները ուրախությամբ հանձն առան:

Միխելը անկյունում նստած ուշադիր լսում էր:

Այսօր ուրախ էր նա. այսօր նա գտել էր Լենինի սրտեղերը. այն Լենինի, վորի մասին այնքան շատ բաներ էր լսել: Զրույցի ընթացքում նա մի քանի անգամ հանել էր նկարը, նայել լայն ճակատին, խելամիտ աչքերին, վորոնք բարիացական և ուշադիր նայում էին փոքրիկ Միխելին և ապա զրպանը դրել: Զրույցը մի քիչ սրահեցրել էր նրա ուրախությունը: Վերջին անգամ նա նույնից իր գանձի վրա և զգույշ գրպանը դրեց:

Պատանիները վերցրին կոշերը. մոտեցավ և Միխելը. նրան ամենաբանուկ փողոցը բաժին ընկավ:

Վաղը տան և աշխատանքի չի գնալու . . .

III

Մի ցուրտ ու խոնավ աշնանային առավոտ էր: Յրաից կուշ գալով հոր մոշված կրկնալույծները վառներին (սեփականը չունեի) մոտենում էր Միխելը իր թաղամասին: Փեշի տակ թաղցրած ուներ կոշերը: Ահա և փողոցը: Զնայած վատ յեղանակին, փողոցում շատ մարդ կար: Միխելը իր գործը գիտեր. նա նայում էր ամեն մեկի գեմքին և ինքն էլ չգիտեր, թե ինչպես և ինչու, հասկանում էր, թե ում պետք էր ապա կոշը և ում վոշ: Ահա մի քանի կոշ է մընում միայն, բոլորը բաժանել է . . . Հանկարծ Միխելի աչքով ընկավ անկյունում կանգնած խոզի պես հաստ ու ճարպոտ Շուցմանը, վոր կասկածանքով նայում էր նրան: Միխելի սիրտը կծկվեց . . . մի ինչ վոր խորը առելություն զգաց գեպի այդ մարդը և վորեւե բանով այդ մարդուն տհաճություն պատճառելու մի անզուսպ ցան-

կություն մեկը գեպի նա. մոտեցավ և տվեց նրան կոշերից մեկը:

Շուքմանը աչքի տակով նայեց Միխեյին ու առանց բաց թողնելու նրա ձեռքը, քաշ տվեց դեպի վոստիկանատուն: Շուքմանի ուղեկցութեամբ Միխեյը սնցնում էր փողոցով և փողոցի աղաները մատով ցույց ելին տալիս նրա վրա ու գոռում

— Գող են բռնել, գող են բռնել, այդպես պետք է նրան:

Միխեյը նրանց վոչինչ չէր պատասխանում, ինչո՞ւ արդարանալ, յերբ ինքը վոչ մեղավոր է, վոչ էլ գող . . .

Վոստիկանատանը շատ յերկար նրան հարց ու փորձ արին, զանազան բաղյուր խոսքեր ասացին, փող խոստացան, վոչ նա տալ թե վորտեղից է վերցրել թուղթիկները, կամ ով է նրան տվել: Վոստիկանները շատ խորամանկ են, բայց Միխեյն էլ անխելք չէ գիտե թե ում հետ գործ ունի: Նա չի մտանի իր ընկերներին: — Վոչ վոք չի տվել նրան կոչերը, ինքն է փողոցում գտել: Գիտե՞

արդյոք, թե ինչ է գրած այնտեղ: Այո, գիտե, յեթե չգիտենար, ուրիշներին չէր բաժանի՝ զրանով նա ուզում է ոգնել իր նման պատանիներին, իր ընկերներին, վոք բաղցած են... Նա սիրում է Ռուսաստանը, սիրում է լենինին:

Ավելի հաստ ու կարմիր դարձավ Շուքմանի դեմքը և ինչ վոր մի ծանր ու կըպչուն բան խփեց Միխեյի մի ալտին, ապա մյուսին. հետո ինքն էլ վոչինչ չէր հիշում: Մարմինը ջարդված, յերերալով Միխեյը դուրս յեկավ վոստիկանատնից: Հանկարծ վախեցած սկսեց վորոնել զրպանում... վերջապես... դեմքը փայլեց ուրախությունից, մոռացավ բոլոր ցավերը՝ լենինի նկարը տեղումն էր չեյին նկատել. . . էլի հանդիստ նայում եյին նրա աչքերը պատկերի միջից և առաջվա նման ժպտում էր դեմքը...

Ինչ վոր բան կարծես ճշտում էր Միխեյի սիրտը, ծանր կաթիլներն անդառար գլորվում եյին դեպի կոկորդը ու խեղդում նրան. Յեվ արտասուքը կուլ տալով շնչում էր նա՝

«Միխեյի լենին, այդյոք այնպես արի, ինչպես դու եյիր ուզում, կառնեցի արդյոք, յես իմ պարտքը: Թող զրանք մեզ տանջեն, ծեծեն: Մենք գիտենք վոր դու մեզ հետ ես իսկ մենք էլ շատ ենք, մենք կը հաղթենք, այո կը հաղթենք»... և արցունքների միջից փայլեց նրա դեմքին ուրախ, յերջանիկ ժպտը:

ԱՆՎԱԽ ՏՂԱՆ

(ԱՅՍ ՊԱՏՄՎԱԾՔԸ ՎԵՐՑՐԱԾ Ե ԶԻՆՆ ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԻ «ՐՈՏԵ ԶԱՆԵ»
ԹԵՐԹԻՑ. ՇԵՂԻՆԱԿՆ Ե ՎԵՅՆԵ ԱՐՐԵՆ, 13 Տ. ՄԻ ՏՂԱ)

ԱՆՎԱԽ ՏՂԱՆ

Յակոբը տասն յերեք տարեկան աղա յեր. նա պատկանում էր մանկական կոմունիստական կազմակերպությանը: Նա ապրում էր Խորհրդային Ռուսաստանի սահմանակից սպիտակ քաղաքում:

Սպիտակ կառավարությունը պատերազմ էր պատրաստում խորհրդային Ռուսաստանի դեմ:

Յակոբի հորը բանտ էյին նետել, վորովհետև նա կոմունիստական կուսակցության անդամ էր, իսկ մայրն ասել էր, վոր յեթե սպիտակներին հաջողվի ջարդել սոցիալիստական խորհրդային Ռուսաստանը, բոլոր բանվորներին շղթայակապ կանեն:

Յակոբը հասկացավ, վոր հարկավոր է պաշտպանել Խորհրդային Ռուսաստանը: Մանկական խմբակում ասում էյին, թե ինչ պետք է անել Ռուսաստանի թշնամիների ձեռքով պատրաստվող պատերազմը խանդարելու համար: Նրանք վորոշեցին կոչեր բաց թողնել, դիմել բոլոր բանվորներին, վոր խորհրդային Ռուսաստանի դեմ պատերազմին չմասնակցեն:

Վորոշեցին — արեցին: Յակոբն ու նրա ընկերները մեծ-մեծ թերթեր ձեռք բերին ու նրանց վրա խոշոր տառերով կոչ գրեցին:

Յերբ կոչերը պատրաստ էյին, Յակոբը մի աման սոսինձ վերցրեց ու սկսեց կպցնել պատերին:

Անարգել նա արդեն միջանիսը կպցրել էր, յերբ հետևից մի կոպիտ ձայն լսեց. «Դու բանտարկված ես, դավաճան»: Նա շրջվեց. իր առաջ կանգնած էյին յերկու տղամարդ: Նրանցից մեկը բռնեց Յակոբի թևից՝

— Նու, հիմա ինչ կասես:

— Յես զրուցելու ժամանակ չունեմ, յես պետք է այս կոչերը փակցնեմ, — պատասխանեց Յակոբը, աշխատելով դուրս պրծնել:

— Կնց, դու կգաս մեզ հետ ու քո կատարած գործի պատիժը կլրես, — խստորեն գոռաց անծանոթներից մեկը: Բռնելով Յակոբի

աջ ու ձախ թևերից, քարշ ավին դադանի վոստիկանաւուն: Յակոբը հասկացավ, վոր ընդիմանալը չի ոգնի, հանգիստ հետները գնաց: Վերջապես տեղ հասան: Բանտարկողներից մեկը գնաց զեկուցելու պետին: Մյուսը հսկում էր Յակոբին սրահում. դադանի վոստիկանը, վոր գնացել էր զեկուցելու, վերադարձավ: Յակոբին տարան քննիչի մոտ: Քննիչը բարձրահասակ հաստավուն մարդ էր, իշի գեմքով:

— Ըհը, սո յե դավաճանը, — հարցրեց քննիչը:

— Այո, սա յե, պատասխանեցին դադանի վոստիկանները:

— Քեզ բռնել են պետական դավաճանության գործում, կոչերը փակցնելիս, խոտորվանում ես, վոր դու այդ արել ես, — դիմեց Յակոբին քննիչը:

— Վոչ, — պատասխանեց Յակոբը, — վոչ մի պետական դավաճանություն:

Իմ կոչերում միայն ասված էր, վոր վոչ վոք չպետք է մասնակցի խորհրդային Ռուսաստանի դեմ պատերազմին:

— Այդ միկնույն բանն է, — ասաց քննիչը: Սակայն քանի վոր դու խոտորվանեցիր, վոր դրանք փակցրել ես, ասա նույնպես, թե ով է քեզ ստիպել այդ անել, վորովհետև հավանական է, վոր քեզ գրգել են կամ ստիպել:

— Յես ինքս եմ մտածել այդ, վոչ վոք ինձ չի ստիպել:

— Սակայն դու համախոհներ ես ունեցել, վորոնք քեզ ոգնել են, չէ:

Յակոբը լուռ էր: Քննիչը շարունակում էր հարցուփորձը:

— Յես տեսնում եմ, վոր չեմ սխալվել: Իսկույն հայտնիք քո համախոհների անունները և ասա, թե նրանք վճռեղ են ապրում,

— Յես վոչինչ չեմ ասի...

— Իհնչ. — քննիչի ձայնը, վոր մինչ այդ հանգիստ էր, նույնիսկ բարեկամական, դարձավ կատաղի, գայրացկոտ. — դու վոչինչ չեմ ասի... դու պետք է ասես:

Յակոբը լուռ էր: Քննիչը մի քիչ մտածեց և ելի բարեկամաբար ասաց.

— Դե լավ, այդ ասես թե չե, մենք քեզ կթողնենք գնաս տուն:

Յակոբը սկսեց մտածել. «Յեթե յես ասեմ ով է ինձ ոգնել,

ինձ գուցե բաց թողնեն, բայց այն ժամանակ կրանդարկեն ուրիշ աղաների ու աղջիկների. յես դավաճան կդառնամ: Վոչ, յես այդ չեմ անի»:

—Շուտ ասա, և կարող ես դնալ,—ասաց քննիչը:

—Բան չկա ասելու, ասաց Յակոբը:

—Հա, ահա թե ինչ, դու ուզում ես ընդգրկմանալ, սրիկա,—գոռաց քննիչը: Մենք կստիպենք քեզ ասել...

մի սրան խրատեք,—հրամայեց նա վոստրիկաններին:

Վոստրիկանները մոտեցան Յակոբին, նրանցից մեկը բռունցքը բարձրացրեց Յակոբի վրա: Սակայն մինչև վոստրիկանի բռունցքի իջնելը Յակոբը ցատկեց մյուս կողմը և վոստրիկանի բռունցքը իջավ մյուս վոստրիկանի գեմքին:

«Յերեւում ե, վոր վերջիվերջս ինձ ծեծելու յեն»,—մտածեց Յակոբը. այդ ժամանակ շատապ գործով ներս մտավ մի ուրիշ վոստրիկան:

—Տղային տարեք արգելանոց (կամերա),—կարգադրեց քննիչը: Վոստրիկանները քարշ ավին Յակոբին ներքնահարկը, ցած իջան, բաց արին դուռն ու աղային տարան մութ միջանցքով, վորի յերկու կողմերում շատ փոքրիկ յերկաթե դռներ կային: Հասնելով միջանցքի ծայրին, վոստրիկանները յերկաթե դռն արանքից Յակոբին ներս խցկեցին ու դուռը կողպեցին:

Կամերան բոլորովին մութն էր: Յակոբը վոչինչ չէր ջոկում: Զգուշ, վառները հատակին կպցնելով, սկսեց շրջել սենյակը: Հինդվեց քայլ անելով, լավեց ինչ-վոր աղմուկ: Կանդ ատավ, սկանջ գրեց, իզմեր, լուռթյուն էր տիրում: Հանկարծ նրան թվաց, վոր ինչ-վոր փափուկ բան ընկավ հատակին:

—Ե՛յ,—գոռաց Յակոբը,—այնտեղ մարդ կա:—Լուռթյուն: Պատասխանի փոխարեն ելի աղմուկ լսեց: Այս անգամ աղմուկն իր վոտքերի մոտ էր: Յակոբը վոչինչ չէր հասկանում: Պարզ էր, վոր սենյակում մինը կա և աղայի շուրջն է պտտվում: Յակոբը վախնում էր կպչել այդ տարրերինակ եյակին, տեղից չէր շարժվում: Հավատացած լինելով, վոր իր մոտ վոչ վոք չկա, Յակոբը նայեց հատակին:

Նա միտք էր անում: Շատ վատ է, վոր ինքը զադանի վոստրիկան թյան ճանկն և ընկել: Այդ դեռ քիչ է. այստեղ ել պեար և նստել միջան մեջ ինչ-վոր աներեւույթ եյակի հետ, վորը ամեն լույս կարող է իր վրա հարձակվել: Յակոբը չէր վախենում, բայց զգում էր՝ ինչպես մեջքը փշաքաղվում է: Յերկար նա այդպես նստած էր: Հանկարծ զգաց, վոր մեկը կպավ ուսին. Յակոբը արագ վոտքի յեկավ:

—Ո՞վ կա այստեղ,—հարցրեց նա: Պատասխան չստացավ, բայց լսեց մոտեցող քայլերի ձայնը:

—Ո՞վ և այդ հանելուկային եյակը, վոր զանվում է սենյակում. —մտածում եր Յակոբը,—Ո՞վ և դա:—Մինչ Յակոբն այդ բաների մասին եր մտածում, պատից թեթե թեթե լավեց: Սկանջ գնելով նա հասկացավ, վոր մեկը թրեխացնում է Մորդեյի հեռադրական այբուբենով:

Յակոբը միքիչ ծանոթ էր Մորդեյի այբուբենին. շուտով նա ընդունեց հեռակալ հեռաղկըր. «Մեկեր, ձեր մոտինը կապիկ է»:

—Այս ինչ է նշանակում,—մտածեց Յակոբը:

—Ուռռռ, հասկացա:—Յակոբը վեր թռավ տեղից: Ուրեմն ավելորդ է վախենալ: Այս ընկերոջ հետ մենք լավ կապենք,—մտածեց նա:

Յակոբը հեռացավ պատից և հանկարծ կպավ կապիկի մագոտ ձեռքին: Կապիկը չհեռացավ, ընդհակառակը, յերկրորդն ել մոտեցրեց ու սեղմեց Յակոբի ձեռքը:

—Բարե, ընկեր,—ուրախացած ասաց Յակոբը, սեղմելով կապիկի թաթը:

Կապիկը փնթփնթաց ու խփեց Յակոբի ուսին: Յակոբը հասկացավ, վոր կապիկը ուրախ յերիտասարդ է և ուզում է հետը խաղալ: Նա հարցրեց կապիկին՝ չեզ ինչն: յեն բանդարկել: Յակոբին թվաց, վոր կապիկը չի ուզում խոսել և այս պատճառով է փնթփնթում:

—Գուցե պետական դավաճանության համար, ինչպես և ինձ,—շարունակեց Յակոբը: Կապիկի փնթփնթոցը այս անգամ կարծես դրական էր. Յակոբն այսպես ել հասկացավ նրան:

Այդպես զրուցելով ընկերները շրջում էին կամերայում։ Նրանց զրույցն ընդհատվեց. կամերան մտան բանդապետը և յերկու զաղանի վոստիկան։ Միջանցքում վառած լամպի լուսով նրանք տեսան, վոր աղան կամերայում քայլում և կապիկի հետ թեանցուկ։

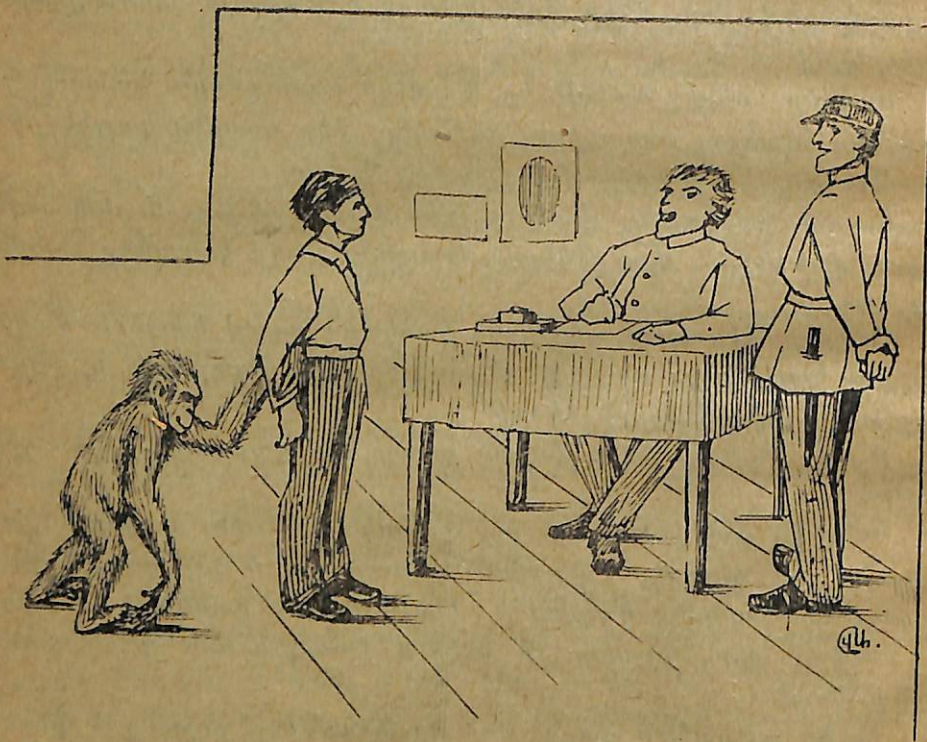
— Խեղճը կապիկի շրջանում խելքը կորցրել է, — կամաց ասաց վոստիկանը բանապետին ու դիմեց Յակոբին.

— Գնանք այստեղից։

— Թող սա յեկ գա, — ասաց հակորը ու կապիկի ձեռքից բռնած դուռն բերեց նրան կամերայից։

Յակոբին կապիկի հետ միասին տարան այն սենյակը, ուր նրան քննության էին յենթարկել։

Քննիչը հարցրեց Յակոբին.

— Կամերայում տխրեցիր։

— Բոլորովին, — պատասխանեց Յակոբը։ Յես ու ընկերս կամերա-

յում ամբողջ ժամանակ զրուցում էինք։

— Նա քեզ ի՞նչ ասաց։

— Նա ասաց, վոր ինքն էլ կառավարության դեմ դավաճանության համար է բանտարկված։

Քննիչը գլուխը շարժեց։

Սա խելագարվել է։ Տարեք սրան սրահը, մինչ յես կհեռախոսեմ բժշկին։ Վոստիկանը տարավ Յակոբին սրահը։ Կապիկը հետևեց նրան, կարծես վախենում եր, վոր Յակոբը կհեռանա։ Կապիկը սկսեց նրան մնաս բարով ասել։

— Յտեսություն, ցտեսություն, բարեկիր մյուս կալանավորներին։

Վոստիկանը տեսնելով, թե ինչպես են բաժանվում միմիանցից աղան ու կապիկը, քիչ մնաց ծիծաղից արարվել։

— Յեկեք այստեղ, նայեցեք, — գոռաց նա մյուս սենյակում գտնվող իր ընկերոջը, գլուխը թեքելով դեպի դուռը։

Ի՞նչ կա վոր, ի՞նչ են անում, — հարցրեց նա։

— Նրանք իրարից բաժանվում են, կապիկը շատ է տխրել։ Դե, յեկեք նայեցեք։

Ընկերը դուռն յեկավ, բայց այդ ժամանակ սենյակում միայն կապիկն էր. «խելագար աղան» անհետացել էր։

Վոստիկանը կմկմալով հարցրեց.

— Են լակոար փախավ։

— Այո, հավանական է, — ասացին ներկա յեղովները, — յերեկ դրա համար եր կապիկին մնաս բարե տուում։

Հենց այդպես էլ եր։ Տղան չըստասեց նրանց ու կրնկեց։

Հ. Լ. Կ. ՅԵ. Մ. ԿԵՆՏԿՈՄԻՆ ԿԻՑ
ՊԻՈՆԵՐՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆ. ԲՅՈՒՐՈՅԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

≡ **ԼՈՒՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ** ≡

«ՄԵՐ ՅԵՂԲԱՅՐՆԵՐՆ ԱՄԲՈՂԶ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ»

«ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՉԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾԲԸ»

«ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐ (ՊԼԱԿԱՏ)»

«ՈՎԲԵՐ ԵՆ ՊԱՏԱՆԻ ՊԻՈՆԵՐՆԵՐԸ»

«ԿԱՐՄԻՐ ԶԲՈՍԱՆԲ»

ԳՐԹՈՒՅԿՆԵՐԸ

ՀՈՒՏՈՎ ԼՈՒՅՍ ԿՏԵՍՆԻ

«ՊԻՈՆԵՐ ՊԱՀՊԱՆԻՐ ԱՌՍԶՈՒԹՅՈՒՆԴ»

«ՊԻՈՆԵՐ ՂԵԿ» № 2

«ՊԻՈՆԵՐ» ՀԱՆՂԵՍԸ

Арм.
3-5069

ԳԻՆՆ Ե Տ ԿՈՊ.

մթ 1
թի 2

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0392229

4/2

Апр.

3-506